

Het achterland

Tegen de ochtend verscheen zij buiten voor het raam, in helder zonlicht. Meteen voelde hij zich verkillen van ontroering en aanbidding. Ze stond tegen de achtergrond van een haventje, – met de hand waarmee ze hem wenkte, wees ze naar een bepaald zeilschip, dat gereed lag om af te meren.

Ga je mee, Reinier?

Hoewel hij bereid was ogenblikkelijk alles in de steek te laten om haar te volgen, kon hij zich niet bewegen.

Hier werd de musicus Reinier Saltsman wakker, in de houding waarin hij had liggen lezen: op zijn rug, achterhoofd en schouders tegen de opgestapelde kussens. Zijn handen, waarmee hij het boek voor zijn ogen had gehouden, lagen op het dekbed links en rechts van zijn lichaam, de rechterhand hield het boek nog vast, de top van de wijsvinger tussen de pagina's.

Zo ligt men uitgestrekt in zijn kist, het is niet goed om als een opgebaard lijk in slaap te vallen.

Onmiddellijk besepte hij dat hij nauwelijks had geslapen. Het bedlampje brandde nog, en toen hij zijn ogen opende, zag hij boven zijn gezicht de rooksliert van de sigaret, die hij misschien nog geen twee minuten geleden in de asbak

op het nachtkastje had gedooft. Dat had hij kennelijk slordig gedaan: er moest een vonkje in de peuk zijn blijven nagloeien, zodat de tabak opnieuw was gaan branden.

Liep het werkelijk al tegen de ochtend?

Daar leek geen sprake van te zijn. Er schemerde geen licht tussen en onder de gesloten gordijnen door, – buiten was alles nog zwart, en ook ontbrak het lawaai waarmee een zomerdag op het land begint: er kraaiden geen hanen, er klonk geen geroep van duiven of andere vogels.

Hij keek naar de sigarettewalm, die in een horizontale lijn over het tweepersoonsbed heen het donkere gedeelte van de kamer in dreef, waar Karin, diep in slaap, met haar gezicht naar toe lag. Met de strakke witte rooksliert dreven speelse wolkjes mee, krullen van rook, die zich van de sliert losmaakten maar er toch mee verbonden bleven, zoals ranken aan een plantestengel. Of zoals een muziekthema dat contrapuntisch door andere melodieën wordt gespeeld. Dit dacht Saltsman bepaald niet voor het eerst in zijn leven. Moest hij nu uit zijn bewegingloosheid loskomen om de smeulende peuk uit te drukken? Welneen, zo'n sigarett-eindje brandt vanzelf op. Naarmate het zijn einde dichternadert, gaat het harder roken en de rook wordt witter dan het sigarett papier is geweest, daarna blijft er niets anders over dan een keutel as.

Karins ademhaling, zijn ademhaling, meer was er niet te horen. Hij ademde hijgend. Karin al jaren tegen hem: Je rookt te veel, waarom rook je zo veel, snoet?

Uit gewoonte.

Precies zoals het haar gewoonte was haar echtgenoot snoet te noemen, al vanaf de tijd dat ze elkaar leerden kennen en voor het eerst met elkaar naar bed waren geweest. Nu zijn ze al meer dan anderhalf decennium bij elkaar, hoe-

veel nachten zijn dat? Saltsman loopt intussen naar de vijftig.

Mettertijd wordt alles gewoonte, alsof men leeft volgens vaststaande regie-aanwijzingen waarvan niet meer kan en mag worden afgeweken. Alles wat men zegt, bestaat uit standaardwoorden en -zinnen, schijnbaar afkomstig uit een tekstboek dat men uit zijn hoofd kent en er nooit meer op naleest, dat tekstboek is trouwens in de loop der jaren zoek geraakt. Op zekere dag treedt de verstarring in: – men ziet zijn leven als een dichtslibbend binnenwater.

Ga je mee, Reinier? De droomgedaante sprak zijn naam met een vreemd accent uit.

Hij zou wel willen, hij zou graag willen, maar...

Waar was hij met zijn gedachten?

Hij lag door de rookstreep heen naar het donker buiten de lichtcirkel van het bedlampje te staren. Hoe bij de grens van licht en donker de wereld leek op te houden en de wereld precies zo groot was als de omtrek van de lichtcirkel die als een soort stomp over hem heen stond. Hij stelde zich voor hoe dit licht het enige schijnsel was in het uitgestrekte zwarte boerenland rondom het huis. Akkers vol mais, afgewisseld door weiden vol koeien. Op de stukken land waar nu koeien staan, groeide vorig jaar mais; op de stukken land waar nu mais groeit, stonden vorig jaar koeien. Zo al eeuwen lang. Sedert het ontstaan van de wereld is hier nooit iets gebeurd. Wie hier als voormalig stadsmens komt wonen, voelt zich geleidelijkaan in een ander natuurwezen veranderen: – hij lijkt plantachtig te worden. Dit is Saltsmans twaalfde zomer in dit achterland, binnenkort begint hier zijn twaalfde herfst.

Het boek gleed uit zijn hand en kwam met een zachte bons op de grond terecht. Van dat geluid schrok hij even

en hij had het gevoel of het hem uit een ander bewustzijn terug tot de werkelijkheid bracht, maar hij was niet uit de werkelijkheid weg geweest, hij was wakkerder en helderder bij zinnen dan voordat hij was ingeslapen.

Hij deed het bedlampje uit. Daarna ogenblikkelijk weer aan. De hem opeens insluitende donkerte maakte hem nog benauwder, alsof het de zuurstof wegzoog en hij helemaal geen lucht meer zou kunnen krijgen. Die seconde duisternis associeerde hij met natte zwarte modder, die uit de omhoogklappende laadbak van een vrachtauto over hem werd uitgestort.

Met dezelfde hand als waarmee hij het licht had uit- en weer aangeknipt, kon hij bijna zonder van houding te veranderen bij het groene pakje waar nog drie of vier sigaretten in zaten. Hij schudde er een van te voorschijn, stak hem tussen zijn lippen. Lucifer? Hij had de laatste lucifer gebruikt om er de vorige sigaret mee aan te steken, die nu in de asbak lag te zietogen. De rokende peuk was te klein geworden om nog tussen duim en wijsvinger te kunnen vastpakken en naar de nieuwe sigaret te brengen. Wilde hij nog vuur, dan moest hij nu meteen met de sigaret in zijn mond buiten het bed gaan hangen om de laatste gloed van de opbrandende peuk in de verse tabak te zuigen. Had hij wel zin in die moeite? Hij was er eigenlijk te loom voor, maar kon ook niet zonder sigaret, en als hij wachtte met hem op de aangegeven wijze aan het branden te krijgen, zou hij moeten opstaan om in de keuken een ander doosje lucifers te gaan halen.

Precies op tijd slaagde hij erin een laatste vonkje van de oude sigaret in de nieuwe te laten aangloeien. Toen hij daarna weer op zijn rug wilde gaan liggen, sloeg hij door een ongelukkige beweging de asbak tegen de vloer. Het ronde

ijzeren ding bleef secondenlang op zijn rand tussen de afgebrande lucifers, peuken en verstuivende as in het rond tollen.

Karin werd wakker. Zich op haar buik draaiend, keerde ze haar gezicht naar het lawaai, opende haar ogen. Huh? Slaakte een zucht, sloot haar ogen weer.

Hij, nu ook op zijn buik, begon met beide handen de over de vloer verspreide rommel in de asbak terug te doen. Wat moest hij met de as? Met zijn vingertoppen probeerde hij het gruis naar de asbak terug te transporteren. Blies het ten slotte weg en zag het onder het bed en het nachtkastje waaien, – een deel ervan stooft in zijn gezicht.

Karin hief nu haar hoofd van het kussen. Wat dóe je toch allemaal?

Kuchend en snuivend, zijn gezicht in grimassen trekkend omdat er ook as in zijn ogen was gekomen, zei hij: Niets, ongelukje, sorry.

Mag ik dan eindelijk verder slapen? Hou toch op met dat gefaf. Doe het licht uit.

Hij zette de asbak op het nachtkastje. Nam het boek van de vloer, schudde de as van de bladzijden. Opnieuw op zijn rug, rokend, en terwijl het hem omsluitende licht zich met wolken vulde, dacht hij opnieuw te gaan lezen.

‘Hij bracht die nacht in het voorportaal door, de edele Odysseus.’

Hoe vaak sedert zijn jongensjaren had hij ditzelfde boek al gelezen?

‘Vertel mij, Muze, over de man die...’

Maar in plaats van te lezen begon hij over het boek heen naar de rookopstapelingen boven het bed te staren. De witte sliert verscheen weer, die langs de zijkant van het boek in een rechte lijn uit de sigaret opsteeg, tot ongeveer een

meter boven het bed. Daar boog de lijn zich in een scherpe hoek en dreef horizontaal, over Karins bedgedeelte, de duisternis in. Het wit tekende zich als een krijtlijn af tegen de grauwheid van de geïnhaleerde en weer uitgeademde rook. Hij probeerde opnieuw om door de afbakening van het licht heen iets te onderscheiden in het donker dat in de rest van de kamer hing, maar er was in het donker niets dat zich vertoonde. De geluidloos lopende wekker, aan Karins kant van het bed, gaf een mechanisch tikje. Buiten waaide het een beetje, de bries kwam van over de vlaktes en streelde het raam, – de nog precies op de grens van licht en donker zichtbare gordijnen bewogen er zachtjes van, zoals de zeilen van een bootje.

...dat sedert het ontstaan van de wereld nooit iets in dit achterland is gebeurd, – nooit iets dat in de geschiedenisboeken hoefde te worden beschreven. Geboorten en dood. Landbouw, veeteelt. Verder niets. De bewoners houden het land plat, zodat ze over afstanden van kilometers elkaars bedoeningen in de gaten kunnen houden, om meteen te hulp te kunnen snellen als er bij een van de burens iets voorvalt waarbij hulp is geboden. Brand in de schuur, koeien losgebrosen uit de wei. Alles in het landschap wordt door de bevolking nauwlettend waargenomen, – dus ook dat er nog zo laat in de nacht, of soms de hele nacht, licht brandt in het huis van deze toonkunstenaar.

Nu en dan kwam er een nabuur aan de deur, of belde op: Iets niet in orde buurman, dat u vannacht om drie uur het licht aan had?

Alles in orde, antwoordde Saltsman beleefd, ik heb nog tot laat zitten werken, of liggen lezen, soms val ik in slaap met het licht nog aan.

Kunt u dan slapen met het licht aan?

Ja, dat lukt mij wel.

Goedendag, buurman.

Goedendag, buurman.

Gaande de jaren moet de buurtbevolking het 's nachts in dit huis brandende licht als een baken van rust zijn gaan interpreteren: – het licht brandt, dus alles is goed.

De mensen in deze landstreek hebben een turende blik, gewend als ze zijn om in de verte te kijken, naar wat er beweegt tussen hen en de horizon: ze herkennen elkaar aan de manier van lopen, elkaars auto's, tractors en combines, elkaars koeien, schapen, hond, paard. Ook de musicus herkennen ze als ze hem door hun weiden langs de sloten zien lopen, handen op zijn rug, licht voorovergebogen, soms zien ze hem stilstaan en iets in een boekje schrijven.

Zodra er iets wordt opgemerkt dat niet tot de gewone dingen behoort, waarschuwen de buurtbewoners elkaar.

Eerder dit jaar, na de winter, telefoon van buurman rechts, die een kilometer verderop woont: – dat er een onbekende voetganger in het landschap werd gesignaleerd en dat deze vreemdeling Saltsmans kant op kwam.

Door het raam zag de musicus buurmans boerderij in de verte in het nog kale land. Tussen dat huis en het zijne loopt een strakke landweg, aan de ene kant bezoomd door knotwilgen, aan de andere kant door beuken. Die weg kan hij zowel naar links als naar rechts geheel overzien, – maar er liep niemand.

Hij klopt overal aan, sprak buurman in zijn knauwende dialect, maar wij sturen de hond op hem af. Hij ziet er niet betrouwbaar uit. U moet uw deur op slot doen en hem buiten laten staan, wij moeten zulke zwervers hier niet.

Na dit telefoongesprek luisterde Saltsman, zijn blik op de weg, naar de suizende stilte. De akkers nog leeg, de beesten nog op stal. Een vale, natte ochtend tussen de seizoenen, – 's nachts nog één graad onder nul, overdag één graad erboven. Zoals het licht 's morgens uit de akkers opstijgt, verandert het de hele dag niet, 's avonds lijkt het door de verderop gelegen bossen te worden ingezogen. De stilte en deze schemer zijn hetzelfde lichaam, beter: dezelfde geest.

Hier dook die vreemdeling opeens uit op.

Er werd aan de voordeur geklopt. Door de ruitjes in de deur stond iemand naar binnen te kijken, zijn handen naast zijn ogen tegen het glas gedrukt.

Heb je een boterham voor me?

Een man van begin dertig, rillend in de ochtendkou, al had hij zich vachtachtig aangekleed en was hij gehuld in een deken.

Toen hij aan de keukentafel zat, raakte de ruimte vervuld van een doordringende meststank.

Saltsman bakte eieren en gaf hem het brood, de broodplank, het broodmes. De man begon schrokkerig te eten, snel de hompen tussen zijn kiezen drukkend en met grote slokken koffie wegwerkend. Hij was grauw van vervuiling, in zijn blonde haar en baardstoppels plakten korrels aarde. Waterblauwe, bijna witte ogen, waarmee hij op een starend manier zijn gastheer en diens omgeving in zich opnam: ze bewogen zich traag, en bleven op alles secondenlang gefixeerd voordat ze verder schoven naar het volgende wat ze wilden zien.

Jij woont hier goed, zo alleen, zei hij. Hij legde de deken af.

Ik woon hier niet alleen, zei Saltsman.

Stilte.

Waarom zit je thuis, ben je werkeloos?

Ik werk thuis. Met zijn kin duidde Saltsman op de vleugel in de andere kamer.

Weer stilte.

Jij hebt het hier prima voor elkaar, concludeerde de man vervolgens. Is er soms nog wat koffie? Mag ik zo'n sigaretje van je?

Beiden stonden tegelijk op, Saltsman om aan het aan-

recht de mokken nog eens vol te schenken, achter zijn rug liep de vreemdeling de muziekkamer in. Door het hele huis heen, op vaste plaatsen, liggen sigaretten en lucifers bij de eveneens op die vaste plaatsen staande asbakken, – ook op de vleugel. De man sloeg een paar toetsen aan, zoals veel mensen schijnbaar onwillekeurig doen als ze een piano passeren. Met een nog niet aangestoken sigaret tussen zijn lippen stond hij met de ingelijste foto in zijn hand, die hij samen met het pakje sigaretten en het doosje lucifers van de vleugel had opgenomen. Zijn witte ogen bestudeerden het uitvergroete kiekje, waar Saltsman zelf eigenlijk nooit meer bewust naar keek, – zoals er zoveel is in huis dat een vaste plaats heeft gekregen zonder dat men het ooit nog opmerkt, zodat het er net zo goed niet zou hoeven zijn.

's Mans vrijpostigheid irriteerde de musicus; de verschijning in die trekkersvodden was in zijn strikt eigen domein doorgedrongen, waar zelfs Karin zelden kwam. Daar spreidde hij zijn stallucht over de dingen uit.

Opeens was er van alles waarvoor Saltsman zich geneerde.

Ik heb de koffie ingeschonken, zei hij afgemeten.

De man zette de foto op precies dezelfde plaats terug en kwam weer aan de keukentafel. Met een klap tegen de zijkant van het doosje bracht hij de lucifer tot ontbranding en stak de sigaret aan. Gooide de lucifer op het met broodkorsten smetteloos schoongeveegde etensbord. Rook uitblazend, zei hij:

Jullie lijken sprekend op elkaar.

Ja, zei Saltsman.

Is dat een zoontje of dochtertje van je, dat daar op je arm zit?

Hij had het over de foto: – een tijdfoosiel van bijna vijf-

tig jaar geleden, waarvan de man klaarblijkelijk dacht dat het van veel recentere datum was.

Ook een sigaret aanstekend, rook uitblazend, antwoordde Saltsman:

Dat kind ben ik, ik zit daar op de arm van mijn grootvader.

De oude Reinier heeft de jonge Reinier van de grond getild, door de lucht gezwierd, op zijn arm gezet, babbelend rondgedragen door de romantische tuin, die inmiddels is verdwenen, evenals de oude Reinier en evenals dat kind. De tuin is nu een stuk snelweg waar een viaduct overheen loopt.

Heb je zelf kinderen? vroeg de vreemdeling.

Een dochter van zeven-, achtentwintig, zoiets. Misschien iets ouder of jonger, ik weet het niet precies. Uit een vorig huwelijk.

Een lieve dochter?

Ja ja. Saltsman wendde zich af en keek over de uitgestrekte modderakker tussen hem en het huis van buurman links, dat nog een heel eind achter die akker ligt. Ik op mijn beurt word nu verondersteld buurman links op te bellen, dacht hij, om te waarschuwen dat er een gewetens-enquêteur in de buurtschap is en dat buurman links zijn deuren op slot moet houden. Ja ja geantwoord om niet te hoeven vertellen dat ik er geen idee van heb of mijn dochter lief is. Toen ik haar voor het laatst zag, was ze in haar puberteit en wilde niet langer Elsje heten, maar Elisabeth. Geen idee waar ze uithangt, geen idee wat ze doet.

Dit alles vertelde hij de man aan de andere kant van de tafel niet. Wie was die man zelf, die nu vroeg:

Waar is je vrouw?

Die gaat 's morgens met de auto naar haar werk en komt 's avonds thuis.

Opnieuw stelde de man vast: Jij hebt het hier prima voor elkaar. Voegde er Goed zo aan toe, zonder de kleur van enige intonatie, hij zei het volkomen neutraal. Legde de sigaret op de rand van het bord, dronk langzaam van zijn koffie, de warme mok met beide handen omklemmend, en keek Saltsman door de eruit opstijgende damp strak aan.

In sommige theatermaskers uit de klassieke oudheid zijn de ogen niet uitgespaard, maar witgeschilderd, – in dat wit zijn craquelures ontstaan. Aan zo'n blind masker deed het gezicht met de bijna kleurloze ogen van de vreemdeling denken, zoals hij opeens te voorschijn was gekomen uit de gebeurtenisloosheid van dit achterland.

Saltsman begon om zich heen te kijken zoals hij zijn bezoeker zag doen: naar alle dingen afzonderlijk, met een soort verbazing. Het leek of alles stond te sterven, de meubels, de planten, – alsof van alles zich een onzichtbare, verstikkende schimmel had meester gemaakt. In de stilte hoorde hij het kraken van de vervilte truien die de zwerver in lagen over elkaar heen aan had.

Deze, alsof hij een vraag had verstaan die Saltsman hem niet hardop had gesteld, zei opeens:

Ik? Ik loop maar en loop en sta niet stil.

Dat hij op zekere dag zijn huis was uit gevlucht, vertelde hij. Toen de straat uit. Toen de stad uit. In de kleren en op de schoenen die hij toevallig droeg op het moment dat hij aan zijn impuls gevolg gaf. Geen geld op zak, niks op zak. Geen weet van richting, geen doel voor ogen. Gewoon maar lopen. Een mens heeft al die dingen niet nodig, zei hij met een blik om zich heen, waarin hij alles omvatte. Al die verslaving, verduidelijkte hij. Jij kan geen kwartier meer buiten een sigaret, maar jij kan ook niet meer buiten je centrale verwarming, auto, televisie, telefoon, geld. Hou je nog

van je vrouw? Zij van jou? Of zijn jullie elkaars gewoonte geworden? Ook gewoonte is een vorm van verslaving.

Natuurlijk was hem niet ontgaan dat Saltsman gedachteloos een zoveelste sigaret had aangestoken, nadat hij met de peuk van zijn oude sigaret meteen ook de peuk van de rondreizende wijsgeer had uitgedrukt, die deze op de rand van het bord tot een rooksliert liet vergaan.

Alles keurig op zijn plaats hier, merkte hij op, steeds pratend op die neutrale toon, alsof hij het niet tegen zijn gastheer persoonlijk had, – maar tot wie anders zou hij zich richten?

Voordat ik weer verder trek, drukken types als jij mij een tientje of vijftwintig gulden in mijn hand. Types als jij denken daarmee iets af te kopen. Dat ze medelijden met mij moeten hebben.

Hij stond op. Vouwde en rolde de deken tot een klein pakketje in elkaar en bevestigde dat op een vernuftige manier op zijn rug aan zijn broeksriem.

's Nachts kan het nog gemeen koud zijn. Ik heb daarginds tussen de paarden geslapen. Hij bewoog zijn hoofd naar rechts. De manegebaas joeg mij vanmorgen met een riek zijn stal uit. Nu ga ik daarheen. Hij bewoog zijn hoofd naar links, de weg langs de modderakker, waar op dat moment een zwerm vogels in de boomtakken neerstreek.

Blijf rustig zitten, zei hij, en laat je portefeuille daar maar liggen, ik hoef geen geld, ik heb niks te koop.

Portefeuille: op de ombouw van de open haard, waar ook de platte doos met de paspoorten, de polissen, de garantiebewijzen staat. Daar ligt ook Saltsmans sleutelbos.

Ik vraag altijd alleen maar een boterham. Sommige mensen worden agressief van angst en jagen me van de deur. Maar van andere mensen krijg ik dan weer meer dan ik

vraag. Types als jij. Ik begin de mensen te kennen. Een uitsmijter, koffie, een sigaretje. Aardig van je. Anderen geven een bord soep. Of een trui. Of deze deken. Deze laarzen heb ik gewoon langs de weg gevonden. Deze broek, gekregen.

Hij stapte de voordeur uit en liep het erf af naar de weg, de lucht van paardelijven en -uitwerpselen met zich meevoerend.

Ajuu, muzikmans, en het beste, en bedankt.

De daken van de boerderijen, op een flinke afstand van elkaar over het land verdeeld, leken op de ruggen van slapende beesten, maar Saltsman wist dat van daaruit de ogen op de wandelaar waren gericht. Prompt ging de telefoon weer. Buurman rechts: Moeilijkheden gehad met die brutale indringer? Zou hij de politie bellen?

Niet nodig, buurman, zei Saltsman. Hij wilde alleen maar een boterham. Die mocht ik hem toch wel geven?

Hierna klapte de stilte weer dicht, – voor jaren.

Op de vleugel reproduceerde hij met zijn linkerhand de paar tonen die hij er zijn bezoeker op had horen aanslaan. Van de si (b) naar de mi (e) drie tonen hoger, dan de sol (g), de fa (f), hierna weer vijf toetsen hoger de re (d), weer diezelfde mi (e), weer diezelfde si (b). Alleen witte toetsen. Een niets betekenend muziekje. Met zijn rechterhand greep hij naar de sigaretten en de lucifers, maar die lagen niet meer op de vleugel, waar ze hoorden, dat was hij al vergeten.

Suzan kwam het erf op rijden, dus moest het een paar minuten voor elf zijn. Ze parkeerde haar bromfiets tegen de kastanjeboom tegenover de voordeur, zoals altijd, en stapte vrolijk groetend binnen. Zette haar rode helm af, schudde haar haar.

Het ruikt hier naar circus of zoiets, zei ze, met lange haren snuivend.

Opnieuw sloeg hij de tonen van de vreemdeling aan.

Wat is dat, wat u daar speelt?

Weet ik niet, zei de muziekpedagoog.

Suzan met de zachte ogen in het door de wind aan het blozen gebrachte meisjesgezicht. Zestien jaar.

Mag ik eens?

Ze ging aan de vleugel zitten, nam de tonen over en improviseerde er een rank melodietje omheen.

Ik heb haar niets meer te leren, dacht Saltsman. Na de zomer gaat ze naar het conservatorium. Over een jaar of tien geeft ze recitals en concerten in Osaka, Salzburg, Buenos Aires. Stuur ze misschien soms een ansichtkaartje naar haar oude pianoleraar, als ze eraan denkt, als ze tijd heeft.

Genoeg spielerei. Aan het werk, zei hij streng.

Terwijl ze de sonate speelde, liep hij achter haar heen en weer, zoals altijd, tussen de partiturenkast en zijn schrijftafel met erboven het tegen de muur ingelijste fotoportret van Bratmayer, door de meester zelf gesigneerd en gedateerd, Wien, gevolgd door een datum in de vroege jaren zestig, die Saltsman niet meer uit zijn hoofd zou weten. Door het raam zag hij de wandelaar uit zijn gezichtsveld verdwijnen. Nu beginnen daarginds de erfhonden te blaffen en rinkelen de telefoons. Es bellen die Hunde, es rasseln die Ketten. Een lied van Schubert. Gewoon maar lopen, hoorde hij de man nog zeggen, terwijl hij opeens zichzelf als een op een vaste plaats neergezet voorwerp aan het vierkante raam zag staan. Wat zou ik die vreemde gast hebben willen afkopen? dacht hij. Types als jij... Een type als ik, wat is dat voor een type? Hij hield zijn adem zo lang mogelijk in. Door Suzans ingetogen pianospel heen begon, binnen in zijn hoofd, een hoge toon te klinken. Wacht even, dacht hij, heedaar, wandelaar, wacht even op mij. Laat mij hier niet alleen, ik ga

met je mee, ik ga met je mee! De hoge fluittoon hield aan en er kwam een warmtewaas voor zijn ogen, waarin hij het meisje aan de piano heel even zag vervagen.

Hij ging door met ijsberen, geruisloos op zijn pantoffels over het vaalrood geworden Perzische tapijt, dat nog afkomstig is uit de hotelinboedel van zijn grootvader, handen op zijn rug, kijkend naar zijn voeten, zoals altijd. Osaka, Buenos Aires. Dure koffers, beplakt met etiketten van stoombootmaatschappijen, casino's, wereldsteden, Djakarta, Washington. Dit tapijt lag in de hal, voor de balie van de receptie.

Suzan raakte uit de maat, haperde, hield op met spelen.

In haar muziekboek zette hij zwijgend zijn pink bij de passage waar hij had horen aankomen dat zij zou ontspreken. Zij knikte. Hij sloeg een blad terug, wees met zijn pink. Begin daar maar even opnieuw. Haar angora-trui rook naar pasgewassenheid, vermengd met de frisheid van buiten. Op anderhalve pas van haar vandaan bleef hij naar haar nieuwe poging luisteren, over haar schouder las hij de noten mee. Hij zakte door zijn knieën toen ze de moeilijke passage begon te naderen en veerde ja knikkend weer op toen ze feilloos verder speelde. Opus 27, nummer 2, Beethoven, de sonate *Quasi una fantasia*. Haar lange, wat roodachtige haar, dat hij haar nog in vlechtjes heeft zien dragen, viel aan weerskanten langs haar gezicht en golfde mee met haar bewegingen. Hoe het zich op haar achterhoofd splitste en daar een stukje van haar frêle nek liet zien. Jeugdportretje van Clara Wieck.

Toen dwaalden zijn ogen naar het dubbelportret van de twee Reiniers, die op elkaar leken als twee boekbanden uit een zelfde reeks. Dat men de grootvader op die foto met hem verwarde, begon vaker voor te komen nu hij ouder

werd. Hijzelf was twee of drie toen de foto werd gemaakt, Reinier senior een jaar of vijftig, ongeveer tien jaar voor zijn dood. In het nog bolle, blanco kleutergezicht, omkranst door krullen, zaten al de trekken van de oude kop van de grootvader, waar het haar grotendeels van was verdwenen. En omgekeerd zag men aan het oude gezicht dat het er, ergens in de vorige eeuw, identiek moet hebben uitgezien met dat van het kind op zijn arm. Alsof oude Reinier daar zichzelf in kindergestalte van de grond had getild en tegen zijn borst drukte: dat kind en die oudere man hadden hetzelfde gezicht. Nu ben ik in hem veranderd, dacht Saltsman, – en van dat kind op zijn arm denkt men dat het een afsplitsing is van mij, terwijl het juist een afsplitsing was van hem.